

УДК 159.9:351.743.(477)

Мовмига Н.Є., старший викладач кафедри охорони праці та навколишнього середовища, НТУ "ХПІ" (м. Харків)

ЖИТТЄВІ ДОМАГАННЯ МАЙБУТНІХ ПРАВОХОРОНЦІВ У ЖИТТЄВОМУ ТА ПРОФЕСІЙНОМУ САМОЗДІЙСНЕННІ

У статті проаналізовано феномен життєвих та професійних домагань як психологічний механізм життєвого та професійного самоздійснення особистості майбутнього правоохоронця під час навчання у вищому навчальному закладі. Розглядається рівень вивченості проблеми розвитку життєвих домагань у сучасній психологічній науці; звертається увага на те, що проведений аналіз наукової літератури, свідчить про те, що сутність поняття «самовизначення» трактується як процес руху і як результат розуміння сутності буття в цілому; у вигляді мети-ідеалу може направляти саморозвиток активної особистості.

Автор акцентує увагу на тому, що самовизначення майбутнього правоохоронця – це реалізація себе в житті та в професії з урахуванням досвіду, ціннісних і смислових компонентів його особистості.

Ключові слова: домагання, життєві домагання, професійні домагання, самоздійснення, життєздійснення, майбутні правоохоронці.

В статье проанализирован феномен жизненных и профессиональных притязаний как психологический механизм жизненного и профессионального самоосуществления личности будущего работника правоохранительных органов во время его обучения в высшем учебном заведении.

Рассматривается уровень изученности проблемы развития жизненных притязаний в современной психологической науке; обращается внимание на то, что проведенный анализ научной литературы свидетельствует о том, что суть понятия «самоопределение» трактуется как процесс движения к своим сущностным истокам и как результат понимания сущности бытия в целом; в виде цели-идеала может направлять саморазвитие активной личности.

Автор акцентирует внимание на том, что проведенное исследование позволяет определить самоопределение будущего работника правоохранительной системы как творческую реализацию себя в жизни и в профессии с учетом прошлого опыта, ценностных и смысловых компонентов его личности.

Ключевые слова: притязания, жизненные притязания, профессиональные притязания, самоосуществление, жизнеосуществление, будущие работники правоохранительных органов.

Постановка проблеми. У сучасному життєвому просторі людина занурена у стрімкий інформаційний потік постійних змін, які відбуваються в усіх сферах її життєдіяльності. Як справедливо зазначає Л.А. Коростильова, людина як суб'єкт діяльності прагне реалізувати свої потреби, устремління, задуми і плани, спрямовані на подальший розвиток себе й навколишньої дійсності. Розвиваючи й реалізуючи себе, людина керується власними особистісними конструктами. Постійно створюючи та змінюючи свій внутрішній світ і своє ставлення до зовнішнього світу, вона створює свої життєві плани [8].

Однією з основних потреб особистості як суб'єкта діяльності є прагнення виразити себе в діяльності та професії, що відрізняється від окремих, конкретних мотивів. Цінність діяльності для особистості пов'язана з можливістю самовираження, застосування своїх здібностей, з можливістю творчості. Саме в діяльності विकристалізуються ієрархічні моделі цінностей та особистісних

смислів, які обумовлюють напрям руху та вектор саморозвитку суб'єкта. На думку К.О. Абульханово-Славської не кожна особистість самовиражається в діяльності, не будь-яка діяльність відповідає домаганням особистості. Цінність діяльності для особистості будується і визначається на перетинанні складових: суспільної престижності даної діяльності, можливості самовираження в ній тощо. Цінність діяльності для особистості змінюється протягом життя в залежності від того, наскільки з часом людина вважає, що вона уже реалізувала себе в житті та професії, задоволена своєю позицією в ній, досягнутими результатами [1].

На нашу думку, саме феномен самоздійснення особистості в життєвому та професійному просторі охоплює процеси, які відбуваються з людиною в процесі життєдіяльності, взаємодії зі світом, людьми та собою.

У контексті проблеми, що розглядається, **метою** статті є визначення ролі життєвих домагань особистості майбутнього правоохоронця у його життєвому та професійному самоздійсненні.

Виклад основного матеріалу. Проблема вивчення феномену самоздійснення особистості не є новою у психологічних дослідженнях. Зазначимо, що проблемою життєвого самоздійснення особистості як активної реалізації себе в життєвому просторі досліджували раніше в контексті дослідження самореалізації особистості (К.О. Абульханова-Славська, О.П. Єрмолаєва, Л.А. Коростильова, С.І. Кудінов та ін.); особистісного самоздійснення (Л.А. Анциферова, Б.С. Братусь, І.А. Гуляс, І.О. Логінова, С.Д. Максименко, О.В. Селезньова, К.О. Черемних, М.В. Шугуров та ін.); структури самосвідомості (Б.Ю. Березін, В.В. Столін та ін.); розвитку особистісного потенціалу (Б.Г. Ананьєв, Б.Ф. Ломов, Т.М. Титаренко й ін.); психології життєвого шляху особистості (К.О. Абульханова-Славська, Є.І. Головаха, Т.М. Титаренко й ін.); життєздійснення особистості (Л.А. Лепіхова, Т.М. Титаренко); суб'єктного розвитку та самодетермінації (Н.Ю. Волянчук, Г.В. Ложкін, С.Д. Максименко, В.І. Осьодло, В.О. Татенко, В.В. Ягупов та ін.).

Проведений аналіз наукових джерел показав, що змістова сутність поняття “самоздійснення” трактується у таких значеннях, як: процес руху до своїх сутнісних джерел і результат осягнення істини буття; сформульований у вигляді мети-ідеалу результат, що направляє саморозвиток активної особистості в цілому [17].

Б.Ю. Березін [2] розглядає самоздійснення як компонент структури самосвідомості поряд із самопізнанням та самовизначенням. Самосвідомість виявляється у сукупності процесів, які вибудовують послідовність дій: отримання знань про себе та формування образу “Я”, формування ставлення до себе та його співвідношення з ідеалами та образами ставлень інших, спроби змінити чи виразити себе, самоздійснити чи самореалізувати.

І.О. Логінова зазначає, що ефективне здійснення себе стає можливим, якщо розглядати самоздійснення як творчу реалізацію себе в майбутньому з урахуванням минулого досвіду. Саме така реалізація забезпечує розгортання ціннісних і смислових складових образу світу людини, від ступеня реалізації яких залежить широта її можливостей, тобто набутого людиною нового життєвого простору [12].

У дослідженнях О.П. Єрмолаєвої показано, що соціальна реалізація професіонала передбачає його соціально-позитивну спрямованість, наявність мінімально необхідних умов для здійснення професійних функцій і адекватне оцінювання суспільством. Самореалізація – результативне, спонтанне чи цілеспрямоване розгортання внутрішнього потенціалу професіонала, яке може включати або не включати суб'єктивну задачу соціальної реалізації. Поняття перетинаються, але не є тотожними. Самоактуалізація – процесуальна характеристика, рушійний механізм самореалізації. Самоствердження – одна з сторін реалізації професіонала як особистісного, так і соціального, що відображає її суб'єктивно-цільову характеристику [6].

Академік С.Д. Максименко розглядає першопричиною життєвого становлення та самоздійснення особистості потребу (як життєво-буттєву необхідність, детермінанту руху, саморуху та розвитку), з якої відбувається вичерпування тих можливостей, які могли б бути в індивіді. Він вбирає в себе потенції й сили, притаманні середовищу, які повертаються в соціальних, опосередкованих, суб'єктивно значущих потребово-мотиваційних силах. На думку С.Д. Максименка, таке самоздійснення індивіда здійснює його цілісну особистість [13].

На думку Т.М. Титаренко, саморозвиток, самозростання та перевершення себе переживається людиною як позитивно емоційно забарвлене життєздійснення. Саме таке життєздійснення існує в реальності сприйняття людини, яке детерміноване її відчуттями, постійно наближається до власної сутності, до власної глибинної правди про себе та свої можливості [20]. Самоздійснення передбачає спрямованість до вищого як обов'язкову умову та є процесом предметнення, втілення себе, своєї суті – сил, здібностей, цілей, смислів, цінностей тощо – у матеріальній і духовній дійсності в різних формах [4].

Цінними в контексті нашого дослідження є позиції науковців щодо співвідношення самореалізації та самоздійснення. Так, за С.Л. Рубінштейном діяльність людини є упредметненням її самої, процесом об'єктивного розкриття власних сутнісних сил [16]. Таке саморозкриття та саморозгортання як продуктивне використання свого потенціалу, своїх здібностей у різних сферах життєдіяльності описується дослідниками через самореалізацію як спосіб самоздійснення.

На нашу думку, підтвердженням цього є отримані Л.А. Коростильовою емпіричні результати дослідження, які показали, що самореалізація полягає: у здійсненні себе як індивідуальності; у розкритті своїх здібностей, свого потенціалу; у реалізації своїх потенційних можливостей; у втіленні в життя ідей, мрій, планів; у здійсненні бажань, інтересів; у задоволенні потреб; у знаходженні себе; у застосуванні своїх здібностей [8]. За Л.А. Коростильовою самореалізація супроводжується: почуттям задоволення результатом і процесом його досягнення; задоволенням собою, тим, що людина змогла зробити; прийняттям життя; станом гармонії із самим собою й навколишнім світом; підйомом сил; інтересом до життя.

К.О. Абульханова-Славська описує самоздійснення через поняття активності суб'єкта діяльності. Так, на її думку, активність є способом реалізації потреб у діяльності, спілкуванні, самовираженні, самоздійсненні особистості у різних формах її життя [1].

Як показують останні дослідження суб'єктної активності, саме цей феномен є детермінантою не тільки саморозвитку особистості, а й висування нею життєвих та професійних запитів, планування їх досягнення в життєвому та професійному просторі. Так, В.І. Осьодло визначає, що суб'єктність є тим особистісним утворенням, що “вбирає в себе основні прояви вищих якостей людини – організатора власного життя й виражає усвідомлення людиною здатності здійснювати значущі перетворення на власному життєвому шляху, в об'єкті діяльності, інших людях і самому собі” [14, С. 62]. Вивчення людини як суб'єкта власного життя пов'язане із твердженням про те, що тільки дія або вчинок є реальним втіленням актуальних цінностей і цілей людини.

Справжнє життєве самоздійснення для людини за І.О. Логіновою полягає в ситуації перетворення можливості в дійсність таким чином, що воно виступає для людини як реалізація відповідальної можливості як необхідності. Саме ступінь відповідальності щодо себе, власного життєвого світу, власного становлення як самоздійснення обумовлює гетеростатичний розвиток системи, “можливість перетворення дійсності – необхідність перетворення – нова (перетворена) дійсність”, що виводить систему на рівень “вільної ініціації”, “надситуативної активності”, що проявляються в процесі життєвого самоздійснення людини [12].

Зазначимо, що науковці по різному розглядають форми та способи самоздійснення особистості, у яких, на нашу думку, закладено його психологічний механізм. С.І. Кудінов виділяє серед форм самоздійснення особистості зовнішнє (спрямоване на самовираження індивіда в різних сферах життєдіяльності: професії, творчості, спорті, мистецтві, навчанні, політичній та громадській діяльності та ін.) і внутрішнє (забезпечує самовдосконалення людини у фізичному, інтелектуальному, естетичному, моральному та духовному аспектах) самоздійснення [11]. Тому усвідомлення людиною свого покликання, її професійне й особистісне самовизначення, диференційований “образ Я”, особистісні диспозиції обумовлюють й успішність самоздійснення.

Розглянемо особливості самоздійснення майбутніх правоохоронців та місце їх життєвих та професійних домагань в цьому процесі під час навчання у ВНЗ МВС. Важливим етапом у становленні особистості є період опанування професією. Під час навчання у ВНЗ курсанти перебувають на важливому етапі життєвого шляху: професійного навчання (Т.В. Кудрявцев, Ю.П. Поварьонков, В.І. Осьодло), професійної підготовки (Е.Ф. Зеєр, Н.Ю. Воляннюк), фаза адепта (Є.О. Клімов), професійна соціалізація (Ж.П. Вірна), стадія дослідження (Д. Сьюпер) [14].

На специфічності професійної діяльності працівників правоохоронної сфери наголошують вітчизняні науковці В.Г. Андросюк, В.І. Барко, І.В. Ващенко, Л.Й. Гуменюк, І.В. Сулятицький, О.О. Євдокімова, Ю.Б. Ірхін, Л.І. Казміренко, В.О. Лефтеров, Г.О. Юхновець та ін.

Так, зокрема за І.В. Ващенко професійна діяльність працівників ОВС здійснюється в специфічних типових (зовнішніх і внутрішніх) умовах. Зовнішні умови виражені в дотриманні процесуальної регламентованості, часових обмеженнях, субординації, службовій дисципліні, постійній інформаційній невизначеності, владних повноваженнях, високій відповідальності, частому

емоційному напруженні та ін. Внутрішні умови виражені високим включенням в діяльність, суперечливістю або відсутністю нормативних приписів, застарілими посадовими інструкціями, відсутністю критеріїв ефективності діяльності, недоліками в укомплектуванні штатів та ін. [3].

О.О. Євдокімова наголошує, що професійна діяльність працівників ОВС відрізняється надзвичайною різноманітністю вирішуваних завдань. Так, в діяльності правоохоронця мають місце: жорстке правове регулювання; емоційні навантаження (негативні емоції пригнічуються працівниками, а розрядка зазвичай значно відтермінована); високовартісні професійні цілі й завдання (спрямовані на ліквідацію злочинності); наявність особливих владних повноважень; професійне почуття підвищеної відповідальності за наслідки діяльності (часто є детермінантою професійного вигорання та деформацій). Відтак, правоохоронна професійна діяльність вимагає від працівників ОВС значного психоемоційного напруження, терпіння, ґрунтовних фахових знань і високої відповідальності [5].

Погоджуючись з позицією О.І. Кудерміної, яка наголошує на важливій ролі ВНЗ в підготовці та формуванні професіонала будь-якої спеціальності, зазначимо, що під час цілеспрямованого засвоєння системи професійних знань, практичних умінь та навичок відбувається розвиток суб'єкта професійної діяльності з розвиненими професійно важливими якостями та професійно орієнтованими психологічними структурами особистості [10]. У процесі підготовки майбутнього правоохоронця у ВНЗ МВС формуються цілісні уявлення про специфічне професійне середовище та його компоненти, змінюються та набувають змістового наповнення мотиви та цілі майбутньої професійної діяльності, розвивається професійна ідентичність та узгодження професійного "Я образу" курсанта.

Важливою, на нашу думку, є позиція про *самостійне та активне відтворення* суспільних і професійних відносин під час професійного розвитку майбутнього правоохоронця, включеного в систему професійної підготовки. У подальшому така активна позиція майбутнього правоохоронця сприятиме розвитку його професійного потенціалу, досягненню нових професійних цілей і завдань, якими детермінована професійна творчість, що сприятиме в подальшому виходу на нові рівні професійної ідентифікації. Зазначимо, що відомча система освіти, яка насамперед опікується підготовкою майбутніх правоохоронців, є органічною ланкою державної освітньої системи України та спрямована на якісне кадрове забезпечення діяльності органів внутрішніх справ [18].

А.А. Стародубцев зазначає, що головним призначенням навчальних закладів системи МВС України є підготовка висококваліфікованих та компетентних фахівців, професійно зорієнтованих на діяльність в органах внутрішніх справ, які здатні до постійного самовдосконалення та самонавчання [18].

Загалом професійна підготовка кваліфікованих фахівців правоохоронної діяльності, здатних якісно забезпечувати охорону громадського порядку, проводити заходи з боротьби з злочинністю та захисту законних прав, свобод людини і громадянина згідно з "Положенням з організації професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ Украї-

ни”, включає в себе: початкову підготовку вперше прийнятих на службу до ОВС працівників (училища професійної підготовки працівників міліції, вищі навчальні заклади МВС України); підготовку у вищих навчальних закладах МВС України; післядипломну освіту; службову підготовку [15]. Для майбутніх правоохоронців в контексті нашого дослідження актуальною є саме початкова підготовка та навчання в ВНЗ МВС України. У процесі такої підготовки курсанти вивчають нормативно-правову базу, яка регламентує діяльність ОВС та освоюють її практичне застосування при здійсненні оперативно-службової діяльності; набувають фахових знань і спеціальних навичок, необхідних для успішного виконання оперативно-службових завдань; розвивають особисті моральні якості, почуття відповідальності; *прагнення до постійного вдосконалення свого професійного та загальнокультурного рівня*, що є особливо важливим в рамках нашого дослідження [15].

Цінними в контексті дослідження життєвих домагань та їх ролі у життєвому та професійному самоздійсненні майбутніх правоохоронців є наукові праці І.А. Гуляс, Л.А. Лепіхової, Т.М. Титаренко, К.О. Черемних [4; 7; 19; 20].

Так, на думку І.А. Гуляс, процес самоздійснення особистості можливо розглядати на рівнях: індивіда, особистості, суб’єкта, індивідуальності. В основу детермінації самоздійснення особистості дослідниця покладає потреби, мотиви, цілі й сенс життя [4]. Ціннісні орієнтації особистості, які, узгоджуючись з нагальними потребами через актуальні мотиви, детермінують індивідуальну стратегію самоздійснення, яка на нашу думку, лежить в основі індивідуальної активності суб’єкта навчальної, а згодом і професійної діяльності правоохоронця. Усвідомлення власних потреб в саморозкритті, реалізації внутрішнього потенціалу під час служіння іншим, повної віддачі себе, мотивованості метою поза собою [4], на нашу думку, запускає той психологічний механізм формування життєвих та професійних домагань особистості, які лежать в основі стратегії самоздійснення. Порівняно з такою позицією прагнення особистості до задоволення нагальних потреб, вирішення ситуативних завдань без орієнтування на віддалену перспективу дозволяє лише самореалізуватися в актуальній діяльності [4].

Таким чином зазначимо, що в основі процесу життєвого та професійного самоздійснення особистості, який спрямований на визначення загальної стратегії життя людини, є життєві домагання як своєрідний пусковий механізм. Підтвердженням нашої позиції є дослідження, проведені К.О. Черемних. Так, впливаючи поняття професійного самоздійснення як складової особистісного самоздійснення, в контекст професійної самореалізації, дослідниця акцентує увагу на включеності професійного життя людини в загальний вектор її життєвого шляху, наповненого змістом життєвих цілей, цінностей, смислів [20]. Спираючись на дослідження К.О. Черемних, зазначимо, що критерієм професійного самоздійснення майбутнього правоохоронця є втілення особистісного смислу у професійну діяльність, бачення власних цілей та формулювання завдань у контексті майбутньої правоохорончої діяльності, механізмом реалізації такого критерію є саме життєві домагання особистості.

За Т.М. Титаренко професійні домагання важливо розмежовувати в контексті дослідження у вузькому змісті (коли враховується лише один з можли-

вих змістів мотиваційно-сміслової регуляції діяльності та професія є лише ресурсом для самоздійснення) та у широкому змісті – як проекцію системи життєвих домагань у професійне життя (коли професія є самостійним виміром особистісного самоздійснення в контексті життєтворчості) – суб'єктного ставлення до власного майбутнього [19].

Саме суб'єктний характер взаємодії особистості з професійною реальністю в контексті творчого реконструювання суб'єктивної перспективи професійного та особистісного зростання за К.О. Черемних детермінує конституювання людиною себе як професіонала [20]. Автор зазначає, що професійне самоздійснення – не тільки атрибут суб'єктного ставлення особистості до власного професійного життя, а й модель професійної самореалізації особистості, за якої професія є джерелом збагачення особистісного потенціалу простором життєтворчості [20].

Спираючись на дослідження Т.М. Титаренко [19], зазначимо, що життєві домагання як механізм саморозгортання особистості під час життєвого та професійного самоздійснення майбутнього правоохоронця задають релевантні просторові та часові характеристики його саморозвитку, які з одного боку формують стійкість до труднощів під час навчання у ВНЗ, а з іншого – сприяють переосмисленню курсантами свого актуального теперішнього, формуючи нові вектори зміни його якості у процесі професійного становлення, адже професійні домагання є складовою життєвих домагань. Як показують дослідження функціональної ролі домагань у життєздійсненні особистості [7 с. 133–165], домагання майбутніх правоохоронців є тією ланкою цілеспрямованої системи особистості, яка спрямовує активність курсанта на реалізацію власних життєвих завдань, шляхом переходу від внутрішніх потребнісно-емоційно-мотиваційних станів особистості, як цільової настанови, до реальних дій щодо зміни життєвих обставин для успішного самоздійснення відповідно до особистісних смислів.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє визначити самоздійснення особистості майбутнього правоохоронця як творчу реалізацію себе в майбутньому житті (життєве самоздійснення) та професії (професійне самоздійснення) з урахуванням минулого досвіду, детерміновану розгортанням ціннісних і смислових компонентів його особистості. В основі цього процесу, спрямованого на визначення загальної стратегії життя людини, перебувають життєві домагання як соціально-психологічний механізм життєздійснення особистості. Базуючись на суб'єктній активності, життєві та професійні домагання детермінують саморозвиток, самозростання та перевершення себе майбутнього правоохоронця через усвідомлення здатності здійснювати значущі перетворення на власному життєвому шляху, в об'єкті діяльності, інших людях і самому собі, забезпечують втілення особистісного смислу, бачення власних цілей та формулювання завдань в контексті майбутньої правоохоронної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абульханова К. А. Время личности и время жизни / К. А. Абульханова, Т. Н. Березина. – СПб. : Алетей, 2001. – 304 с.
2. Березин Б. Ю. Сознание масс и самосознание группы / Березин Б. Ю. – М. : Книга, 1991. – 173 с.

3. Ващенко І. В. Професійна успішність працівників правоохоронної сфери: онтологія проблематики / І. В. Ващенко // Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. Проблеми сучасної психології. – 2011. – Вип. 12. – С. 159–168.
4. Гуляс І. А. Детермінанти самоздійснення особистості / І. А. Гуляс // Психологічні перспективи. – 2011. – Випуск 17. – С. 83–92.
5. Євдокімова О. О. Психологічні детермінанти успішності професійної діяльності працівників правоохоронних органів / О. О. Євдокімова // Право і безпека. – 2012. – № 2 (44). – С. 217–221.
6. Ермолаєва Е. П. Психология социальной реализации профессионала / Ермолаева Е. П. – М. : «Институт психологии РАН», 2008. – 347 с.
7. Життєві домагання особистості : [монографія] / [Т. М. Титаренко І. В. Лебединська, Н. В. Анікіна, О. Я. Кляпець та ін.] ; за ред. Т. М. Титаренко. – К. : Педагогічна думка, 2007. – 456 с.
8. Коростылева Л. А. Психология самореализации личности: затруднения в профессиональной сфере / Л. А. Коростылева. – СПб. : Речь, 2005. – 222 с.
9. Крайчинська В. А. Сфери життєвих завдань особистості / В. А. Крайчинська // Наук. студії із соц. та політ. психол. : зб. статей. – 2009. – Вип. 22 (25). – С. 132–140.
10. Кудерміна О. І. Психологічні особливості “віддалених” цілей майбутніх працівників правоохоронних органів / О. І. Кудерміна // «Юридична психологія та педагогіка». – 2010. – №1(7). – С. 173–184.
11. Кудинов С. И. Полисистемный подход исследования самореализации личности / С. И. Кудинов // Сибирский педагогический журнал. – Новосибирск : Изд-во НГПУ, 2007. – №3. – С. 337–346.
12. Логинова И. О. Инновационное поведение как способ взаимодействия человека с миром в процессе жизненного самоосуществления / И. О. Логинова // Вестник Адыгейского государственного университета. Сер. : Педагогика и психология. – 2010. – Вып. 1 (56). – С. 199–204.
13. Максименко С. Д. Теоретичні проблеми самоздійснення особистості / С. Д. Максименко, К. С. Максименко // Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. – Вип. 5. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. – С. 3–13.
14. Осьодло В. І. Психологія професійного становлення офіцера : [монографія] / В. І. Осьодло. – К. : ПП «Золоті ворота», 2012. – 463 с.
15. Про затвердження Положення з організації професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України [Електронний ресурс] / Наказ МВС України № 318 від 13.04.2012 р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0728-12/print1360530155978939>
16. Рубинштейн С. Л. Человек и мир / Рубинштейн С. Л. – М. : Директ-Медиа, 2008. – 360 с.
17. Селезнёва Е. В. Самоосуществление как акмеологическая категория / Е. В. Селезнёва // Мир психологии. – 2007. – № 1. – С. 192–203.

18. Стародубцев А. А. Професійна підготовка працівників ОВС у вищих навчальних закладах МВС України / А. А. Стародубцев // Форум права. – 2011. – № 4. – С. 704–710.

19. Титаренко Т. М. Життєві домагання особистості: феноменологічний та структурно-функціональний підходи / Т. М. Титаренко // Психологія і суспільство. – 2004. – №4. – С. 128–145.

20. Черемних К. О. Життєві домагання як чинник професійного самоздійснення особистості / К. О. Черемних // Наукові студії із соціальної та політичної психології – К. : Міленіум, 2006. – Вип. 13 (16). – С. 33–42.

УДК: 159.95; 331;613.

Назаренко І.І., здобувач, науковий співробітник Державного закладу «Український науково-практичний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф МОЗ України», м. Київ.

ФОРМУВАННЯ ФРУСТРАЦІЙНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ У РЯТУВАЛЬНИКІВ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті проаналізовано особливості професійно-психологічної підготовки рятувальників, її вплив на формування психологічної та професійної готовності, фрустраційної толерантності фахівців до стресорного впливу НС.

Ключові слова: рятувальник, професійно-психологічна підготовка, домедична допомога, фрустраційна толерантність, парамедик.

В статті проаналізовані особливості професійно-психологічної підготовки рятувальників, її вплив на формування психологічної та професійної готовності, фрустраційної толерантності фахівців до стресорного впливу НС.

Ключевые слова: спасатель, профессионально-психологическая подготовка, доврачебная помощь, фрустрационная толерантность, парамедик.

Постановка проблеми. Особливості демографічних та екологічних процесів, негативні тенденції розвитку сучасного суспільства впливають на збільшення кількості масштабних катастроф, виникнення яких, як правило, є непередбачуваним і неочікуваним, швидкоплинним і збитковим, та відрізняється наявністю чинників сильного психологічного впливу на людину. Катастрофи забирають життя людей, завдають значної шкоди та втрат економіці країн, природному середовищу, руйнують те, що було надбано і створено людством тисячоліттями. Внаслідок виникнення надзвичайних ситуацій (НС) кожного року гине близько трьох мільйонів чоловік, а матеріальні збитки становлять від 50 до 100 мільйонів доларів [1].

При цьому спостерігається збільшення кількості людей, які мимоволі задіяні в екстремальній ситуації, а також тих, професійна діяльність яких пов'язана з ліквідацією наслідків катастроф (пожежних, рятувальників, медичних працівників, військових спеціалістів та ін.). Все це потребує системних удосконалень і перетворень у системі підготовки зазначених категорій фахів-